

SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA FAKULTETEN

Lärares upplevelse av distansundervisning med anledning av Covid-19

Bakgrund

Covid-19

I slutet av 2019 upptäcktes en ny infektionssjukdom vid namn covid-19. Covid-19 orsakas av ett så kallat coronavirus, som fått namnet SARS-CoV-2. Sjukdomen spred sig snabbt och utvecklades till en pandemi. Eftersom det är en ny sjukdom finns det inget vaccin, inget botemedel och ingen är immun.

Covid-19 smittar framför allt via så kallad droppsmitta. Den som får covid-19 kan smitta andra från och med att de första symtomen kommer. Sjukdomen är mest smittsam de första dagarna, men det finns risk för smitta så länge personen har symtom, och även några dagar efteråt.

För att minska spridningen av covid-19 har regeringen rekommenderat universitet och högskolor att övergå till distansundervisning. Göteborgs universitet har hörsammat rekommendationen samt fattat beslut om att universitetets medarbetare i möjligaste mån ska arbeta hemma.

Beslutet som rektor fattade den 17 mars 2020 innebär inte att universitetet stänger, utan utgångspunkten är att arbete inom utbildning, forskning, samverkan och administration fortgår. Arbete inom verksamhetskritiska funktioner säkerställs i det längsta.

Distansstudier

Beslutet innebär att utbildningen på Göteborgs universitet för att minska smittspridningen av covid-19, i möjligaste mån har övergått till distansutbildning.

För studenter har detta under perioden 17 mars-7 juni inneburit följande:

- Undervisning i universitetets lokaler har övergått till distansundervisning.
- Salstentor har ersatts med examinationsform som inte kräver fysisk lokalisering.
- VFU, praktik, externa examensarbeten och liknade genomförs i enlighet med vårdorganisationens riktlinjer.
- För studenten berörd institution bedömer om någon del av studentens studier, i undantagsfall, kräver fysisk närvaro.
- Respektive institution, kursledare och lärare har arbetat fram de förändringar som krävs för att upprätthålla utbildning av acceptabel kvalitet utan fysisk närvaro i universitetets lokaler.

Tillfälligt hemarbete

För att minska smittspridningen av covid-19 har rektor även fattat beslut att universitetets medarbetare, där det är möjligt, helt eller delvis ska övergå till hemarbete. Närmaste chef ansvarar för att göra bedömningen av vilka medarbetare som ska arbeta hemifrån och vilka som av olika anledningar måste vara på plats.

Hösten 2020 och framåt

Det tidigare rektorsbeslutet med inriktning för höstterminen reviderades den 4 juni med anledning av att regeringen dragit tillbaka rekommendationen om distansundervisning. Trots regeringens besked kommer återgången till undervisning i universitetets lokaler att vara begränsad under första delen av hösten eftersom andra rekommendationer för att bidra till minskad smittspridning av covid-19 fortfarande gäller.

Medarbetare kommer att inleda hösten med hemarbete och en stor del av undervisningen kommer att ske digitalt.

Syftet med enkäten

I slutet av maj 2020 genomförde Samhällsvetenskapliga fakultetskansliet en enkät riktad till undervisande lärare. Syftet med enkäten var

1. att erhålla information om lärarnas upplevda hälsa,
2. att undersöka om, och i så fall hur, de upplevde att kvaliteten på utbildningen har påverkats av distansundervisningen
3. att följa upp hur lärarna upplevt att distansundervisningen har påverkat studenternas lärande
4. att undersöka lärarnas upplevelse av stöd och information under krisen, samt
5. att ringa in lärarnas upplevelse av för- och nackdelar med distansundervisning

Resultatet utgör underlag för fakultetens, institutioners och lärares fortsatta planering och utveckling av verksamheten under och efter covid-19.

Datainsamling

Enkäten skickades ut till 503 medarbetare anställda på Samhällsvetenskapliga fakulteten. 203 respondenter, motsvarande 40 %, deltog i undersökningen. Enkäten skickades ut till medarbetare vars arbetsuppgifter under aktuell tillfrågad period kan ha omfattat undervisning. Urvalet gjordes med avsikt att samla in en bred kategori undervisande personal.

Ett första utskick av enkäten gjordes 2020-05-28. Därefter skickades två påminnelser, innan enkäten stängdes 2020-06-14.

Sammanfattning

Resultatet visar att en majoritet av de svarande lärarna upplever att de har haft ett gott mående under tillfrågad period. Ungefär hälften beskriver att de har känt sig pigga och utvilade. Majoriteten uppger att covid-19 har påverkat såväl fysiskt som psykiskt välbefinnande negativt.

De svarande lärarna är över lag nöjda med stöd och information. Majoriteten av respondenterna anger att kommunikationen varken förbättrats eller försämrats i och med övergången till distansutbildning. Kommunikationen med studenter och andra kollegor verkar dock i något högre grad upplevas som försämrad.

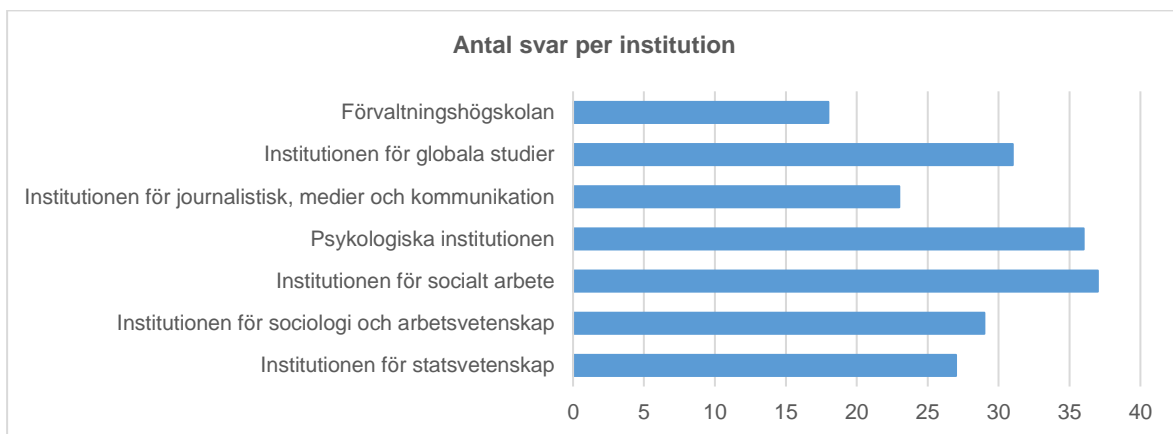
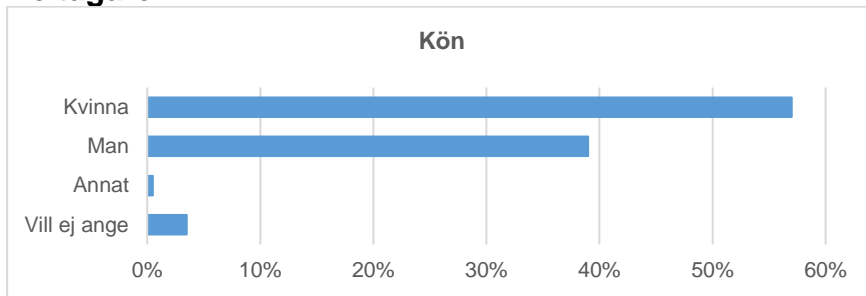
Ungefär hälften av de svarande lärarna upplever att kvaliteten på examinationer och handledning är oförändrad eller bättre. Kvaliteten på föreläsningar, seminarier/diskussioner/grupparbeten och praktiska moment ser, till övervägande del, ut att upplevas som sämre.

60 % av lärarna menar att det skett en försämring gällande studenternas delaktighet och/eller engagemang i diskussioner/seminarier. Mer än hälften anser att förutsättningarna för studenterna att nå lärandemålen har försämrats. Vad gäller resultatet på examinationer och inlämningsuppgifter rapporteras oförändrade prestationer. Även närvaron på föreläsning och seminarier rapporteras i de flesta fall vara oförändrad.

Sammantaget pekar resultatet på att distansutbildningen har påverkat lärare olika beroende på bland annat institutionstillhörighet, kön, tjänstgöringsgrad och storlek på undervisade grupper. Lärarna upplever att studenternas förutsättningar för lärande påverkats i såväl positiv som negativ riktning. Omställningen till distansutbildning tycks ha medfört vissa fördelar, exempelvis teknisk kompetensutveckling, minskat resande och förändrad pedagogik. Bland nackdelarna med distansutbildning pekar resultat bland annat på bristande kommunikation, ökad arbetsbelastning och administrativ börda, avsaknad av socialt sammanhang samt försämrad arbetsmiljö/studiemiljö.

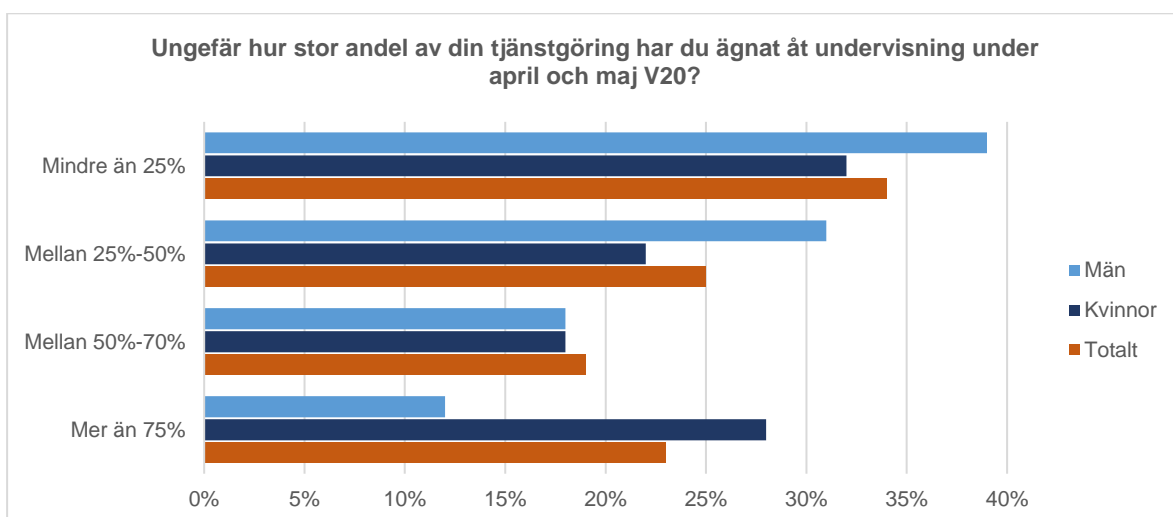
Resultat och analys

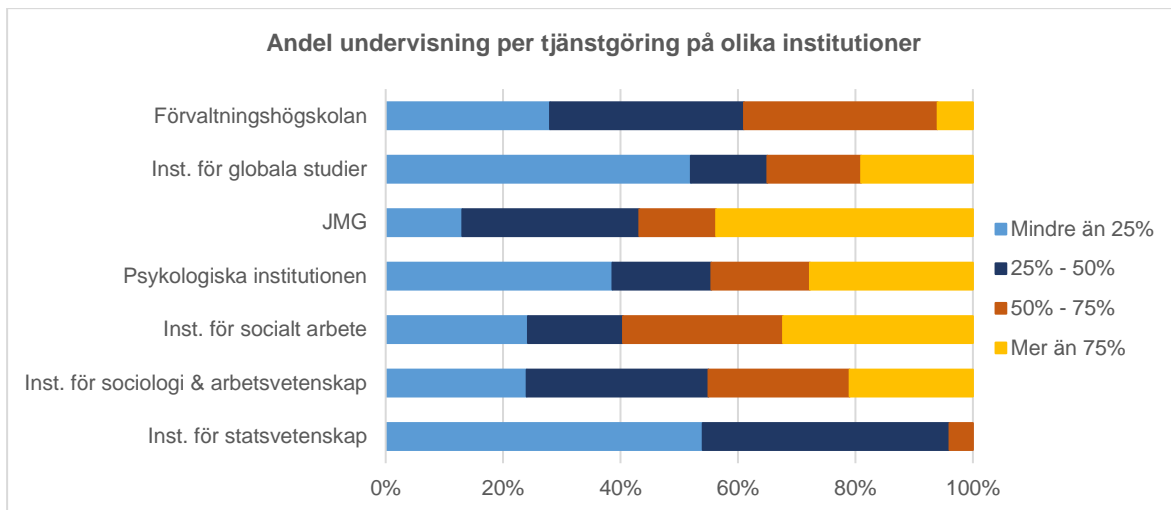
Deltagare

Av de 203 respondenter som deltog i undersökningen svarade 116 kvinnor (57 %) och 78 män (39 %). 1 person (0,5 %) uppgav annat kön och 7 personer (3,5 %) föredrog att inte ange kön. 503 personer fick ta del av enkäten, varav 271 var kvinnor (54 %) och 233 var män (46 %).

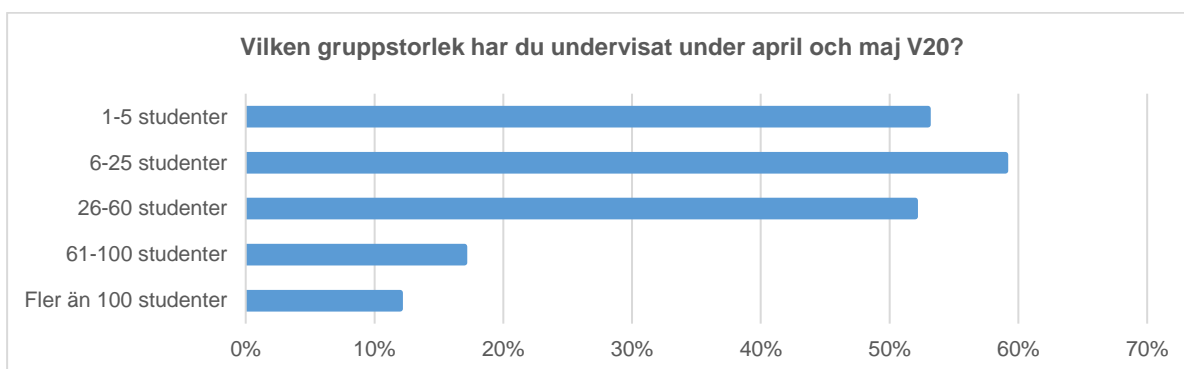
Respondenter deltog från samtliga institutioner. Svarsfrekvensen speglar jämförelsevis väl respektive institutions utbildningsuppdrag.

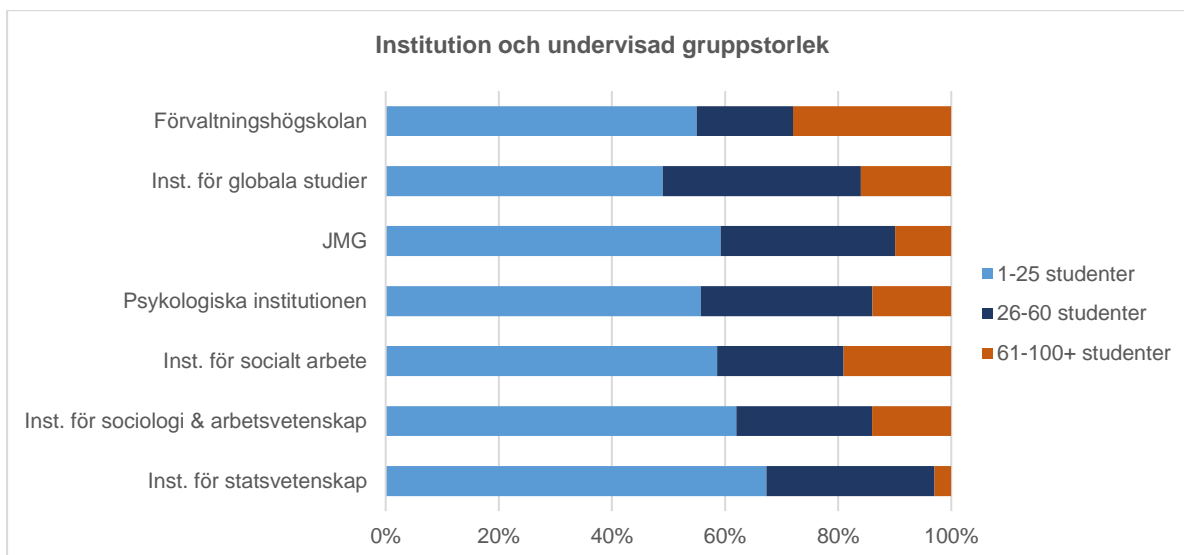

Av de svarande har flest lärare ägnat mindre än 25 % av tjänstgöringen åt undervisning under den aktuella perioden. Beräknat på alla institutioner uppger 28 % kvinnorna och 12 % av männen att de har undervisat mer än 75 %.

På institutionsnivå syns vissa skillnader i andelen lärare med undervisningsuppdrag. Vid JMG har t.ex. drygt hälften av respondenterna uppgivit att de har ägnat mer än 75 % av tjänstgöringen åt undervisning. På Institutionen för statsvetenskap har ingen svarat att de har undervisat mer än 75 %. Vid två institutioner, Institutionen för statsvetenskap och Institutionen för globala studier, uppger lite drygt hälften av respondenterna att de har undervisat mindre än 25 % av sin tjänstgöring.

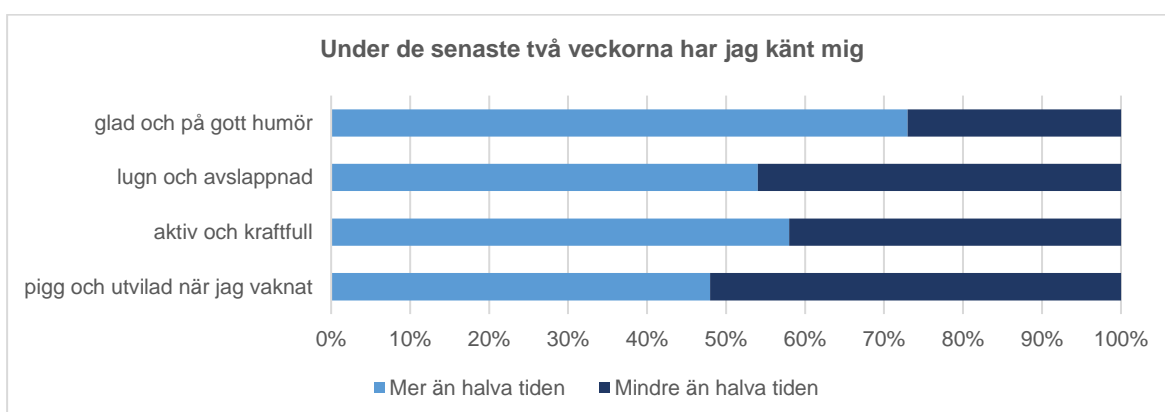
I enkäten kunde respondenterna välja flera svarsalternativ gällande storleken på grupper som de undervisat. En lärare kan alltså ha undervisat samtliga kategorier.

Resultatet visar att gruppstorlekar med färre än 25 studenter, inklusive handledning av enskilda studenter, är i klar majoritet under den aktuella perioden. April och maj är månader som även normalt innebär en hög andel av handledning då examensarbeten på grund- och avancerad nivå ligger under den perioden.Handledning av doktorander har en större spridning över året.

På institutionsnivå finns viss spridning. Vid institutionen för statsvetenskap har 68 % av respondenterna undervisat mindre studentgrupper. Förvaltningshögskolan står för den högsta andel respondenter som undervisat grupper bestående av fler än 60 studenter. Även lärare på Institutionen för socialt arbete uppger i högre utsträckning än övriga respondenter att de har undervisat grupper med fler än 60 studenter.

Hälsa och välbefinnande

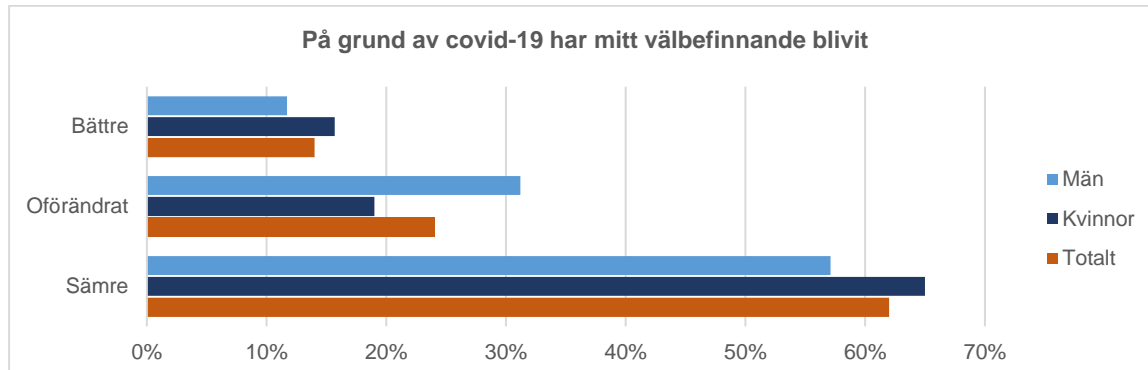
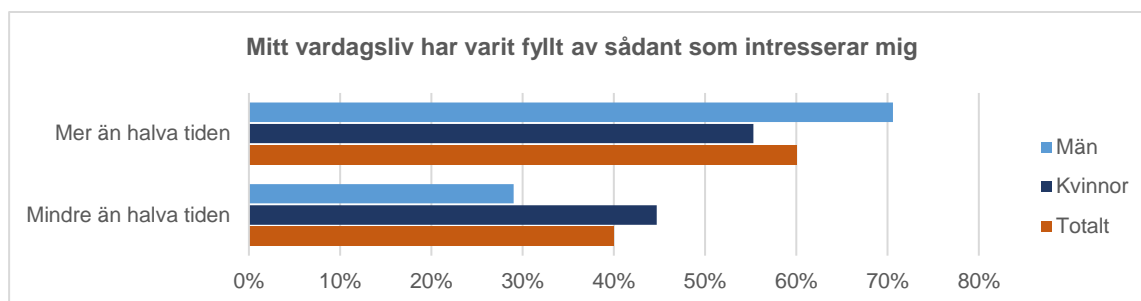
I enkäten ombads lärarna uppskatta hur de har upplevt sitt mående och välbefinnande under de senaste två veckorna (räknat från det datum då enkäten fylldes i).

Resultatet pekar på att majoriteten av lärarna under större delen av de två veckorna har känt sig glada och på gott humör. Fler än hälften har känt sig lugna och avslappnade eller aktiva och kraftfulla. Gällande påståendet att känna sig pigg och utvilad efter uppvaknande är upplevelsen tudelad. På detta påstående har en något högre andel personer kryssat i svarsalternativet ”aldrig”, i jämförelse med de övriga påståendena. 18 personer (9 %) uppger att de aldrig under de två veckorna känt sig pigga och utvilade.

Vissa könsskillnader framgår i resultatet. Exempelvis svarar 46 % av kvinnorna och 78 % av männen svarar att de har känt sig lugna och avslappnade mer än halva tiden under aktuell undersökningsperiod, och 40 % av kvinnorna och 60 % av männen uppger att de har känt sig pigga och utvilade mer än halva tiden. På grund av svarsfrekvensen (40 %) och könsfördelningen bland respondenterna (57 % kvinnor, 39 % män) kan dock könsskillnaderna inte styrkas.

Resultatet bör betraktas som ett stickprov på hur respondenterna mår vid det tillfrågade tillfället. Eftersom liknande mätningar inte genomförts innan omställningen till distansutbildning går det inte att dra några jämförelser med hur lärare upplever sitt mående under samma period i vanliga fall.

Av de lärare som deltog i undersökningen tycks upplevelsen av ett givande vardagsliv till största delen vara positiv. Av respondenterna svarar 71 % av männen och 55 % av kvinnorna att vardagslivet är tillfredställande. Till detta påstående fanns möjlighet för respondenterna att lämna en kommentar. Majoriteten av kommentarerna handlar om en negativ upplevelse av vardagslivet. De respondenter som svarat positivt på påståendet verkar inte ha kommenterat sina svar i lika hög grad. Nedan följer några exempel på kommentarer:

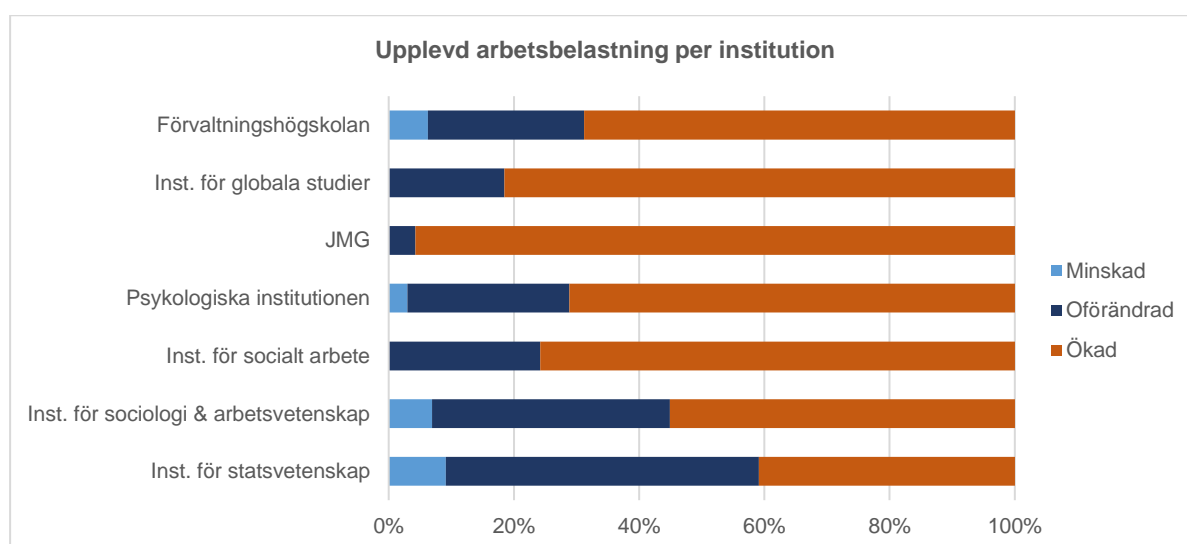
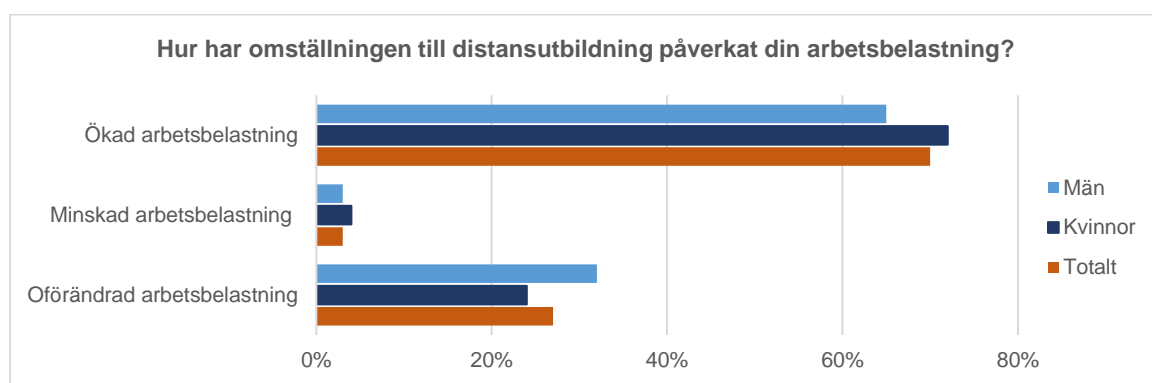
- *Otroligt trött på kvällarna, mycket lite ork för annat än arbete.*
- *Jag är intresserad av mitt jobb, har jobbat mer än vanligt och haft mindre utrymme för fritidsaktiviteter.*

- Uppfattar att min arbetssituation var allt för pressande redan innan covid-19.
- Jag har mer tid över för sådant som intresserar mig nu än innan Corona.
- Väldigt trött med mycket zoom – behöver sova under lunchen och på kvällen är jag helt slut.

På frågan om huruvida covid-19 har påverkat välbefinnandet svarar 62 % av lärarna att deras välbefinnande har blivit sämre. Av respondenterna svarar 65 % av kvinnorna och 57 % av männen att de upplever att deras välbefinnande försämrats på grund av covid-19.

Välbefinnandet ser ut att ha påverkats såväl fysiskt som psykiskt. Bland de faktorer som uppges ha påverkat välbefinnande negativt nämns bland fritextsvaren bland annat stress, (avsaknad av) sociala kontakter, isolering, stillasittande, skärmtid, trötthet, tristess, oro, ergonomi, att fritid och arbetsliv flyter ihop, uteblivet tekniskt stöd, samt minskad känsla av mening i och med utebliven kontakt med studenter och kollegor.

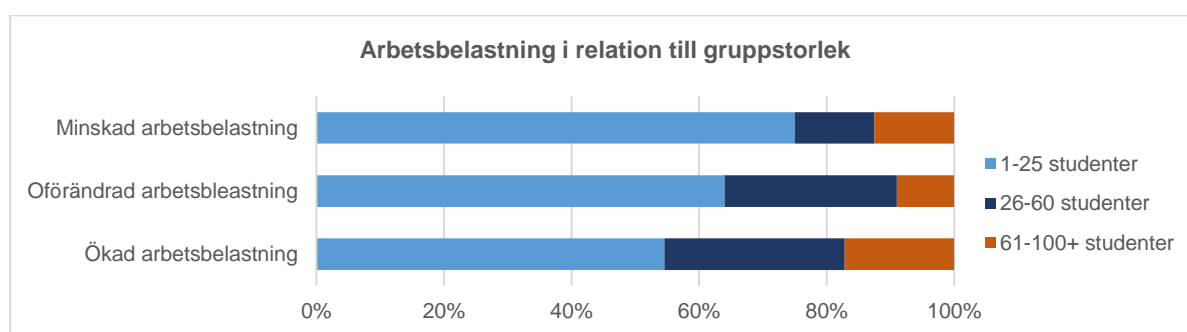
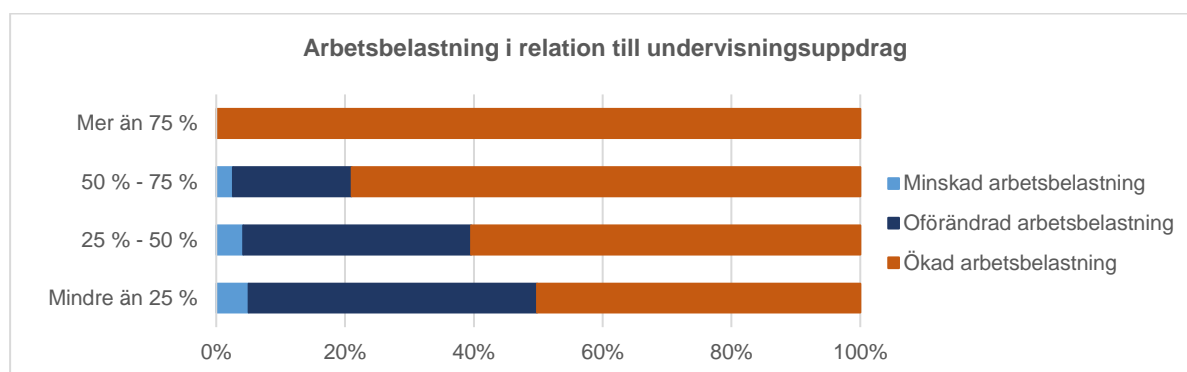
Bland de faktorer som uppges ha påverkat välbefinnandet positivt nämns färre möten, mindre störningsmoment/avbrott som tidigare orsakats av kollegor, ökad frihet och självständigt arbete, mindre resande och förflyttningar, samt möjlighet att arbeta mer fokuserat och utnyttja arbetstiden till fullo.

Omställningen till distansutbildning upplevs av de svarande lärarna till övervägande del generera en högre arbetsbelastning. 72 % av kvinnorna och 65 % av männen uppger att deras arbetsbelastning har ökat. På institutionsnivå finns tydliga skillnader i upplevelsen av arbetsbelastning. Av de respondenter som upplever att arbetsbelastningen har ökat står JMG för den högsta siffran (96 %), medan Institutionen för Statsvetenskap står för den lägsta (41 %). På Institutionen för statsvetenskap syns också den största gruppen av samtliga respondenter som svarat att deras arbetsbelastning har *minskat*.

Lärarnas kommentarer handlar till stor del om att arbetsbelastningen har ökat till följd av plötsliga krav på teknisk och digital kompetens:

- *Framför allt initialt. Mycket brant inlärningskurva. Även planeringen inför hösten tar mer tid eftersom den nya situationen kräver ett annat upplägg. Behöver göra om övningar och examinationer, samt hur föreläsningarna är upplagda, m.m. Eventuell inspelning kräver förberedelser och tid att genomföra.*
- *Jag har inte så mycket undervisning i år så jag har klarat mig bättre än många andra.*
- *Det kanske inte tillkommit så många extra arbetsmoment, men allt känns krångligare och bökigare och seminarier, föreläsning och annan undervisning blir mindre tillfredställande.*
- *Främst tagit tid att lära sig spela in och överföra inspelat material. Förstå tekniken. Svårt att bara lära sig via manualer på nätet.*
- *Inte så mycket undervisning men väldigt många möten. Fler möten, eftersom vi inte längre kan lösa problem i korridorerna. Frustrerande.*

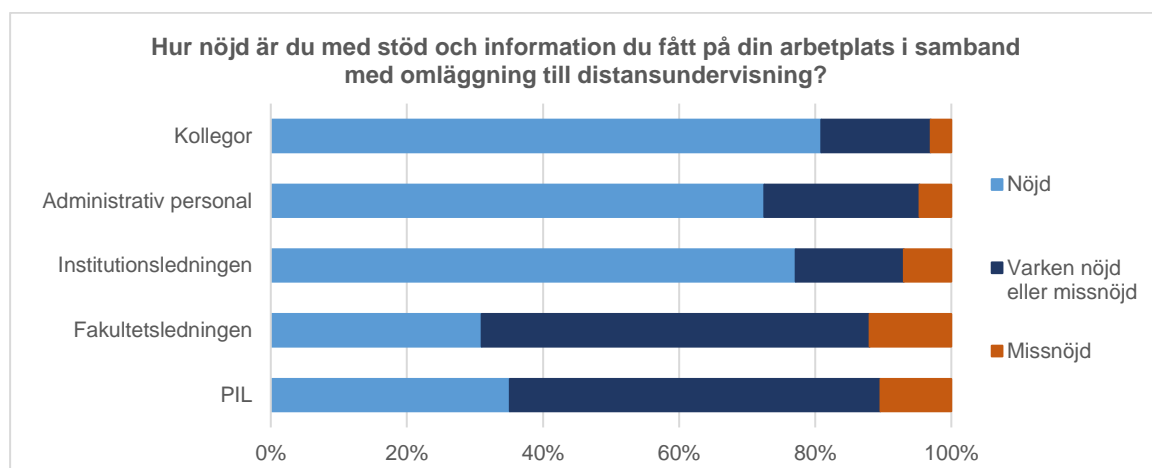

Upplevelsen av arbetsbelastning har en tydlig koppling till undervisningsuppdrag. Ju mer tid av tjänstgöring som fördelats på undervisning, desto mer ser arbetsbördan ut att ha ökat. 100 % av de som har svarat att de undervisat mer än 75 % uppger att arbetsbelastningen har ökat.

På institutionsnivå syns skillnader beroende på andel tjänstgöring vikt åt undervisning och upplevd arbetsbelastning. Svarande lärare på Institutionen för statsvetenskap uppger i högre utsträckning än övriga respondenter att deras arbetsbelastning har minskat eller är oförändrad. På Institutionen för statsvetenskap har de svarande lärarna i lägre utsträckning än respondenter på övriga institutioner ägnat sig åt undervisning. På JMG uppger drygt hälften av respondenterna att de har ägnat mer än 75 % av tjänstgöringen åt undervisning. 96 % av respondenterna på JMG uppger att arbetsbelastningen har ökat.

I enkäten kunde respondenterna välja flera svarsalternativ gällande storleken på grupper som de undervisat. En lärare kan alltså ha undervisat samtliga kategorier. Därav är det svårt att säga om gruppstorleken är avgörande för upplevd arbetsbelastning. Dock tycks de respondenter som undervisat grupper mellan 61 upp till 100 eller fler studenter i högre grad, än lärare som undervisat mindre grupper, uppleva att deras arbetsbelastning har ökat. Av de som har svarat att de har undervisat grupper med 1-25 studenter uppger majoriteten att arbetsbelastningen har minskat.

Stöd och information

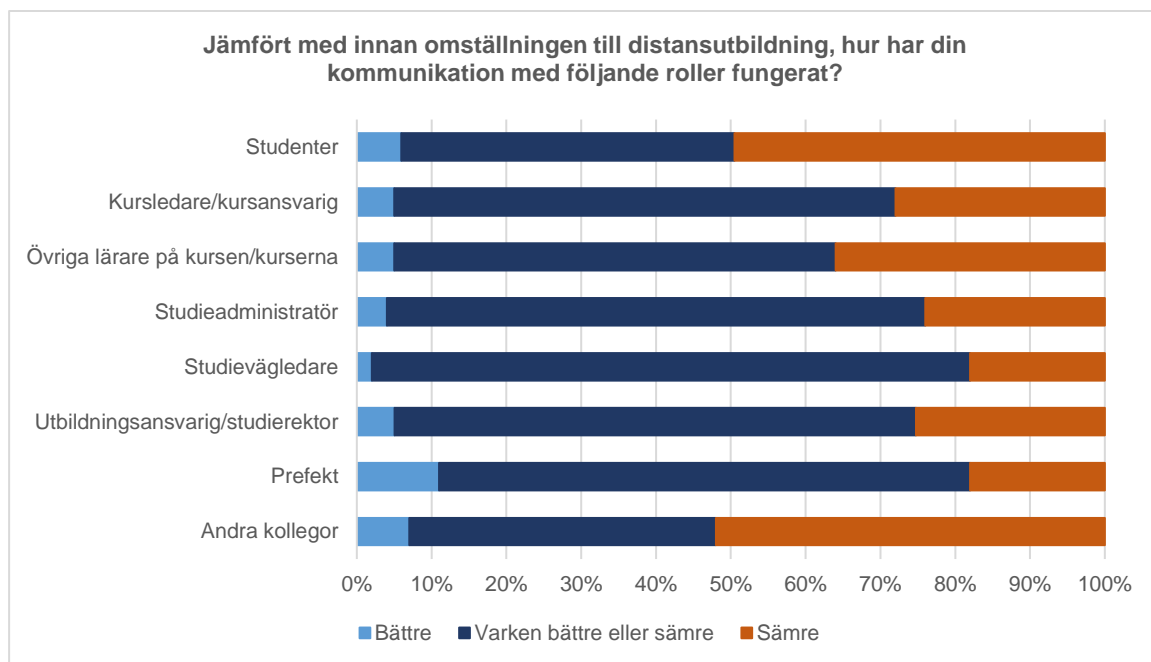
Resultatet visar att lärarna är nöjda med stöd och information från kollegor, administrativ personal och från institutionsledningen. Majoriteten av respondenterna svarar att de varken är nöjda eller missnöjda med stöd och information från fakultetsledning och PIL¹. Nöjdheten tycks öka ju närmare läraren befinner sig stödet och informationen i organisationen. Vardagskontakten är oftast störst med kollegor, varför det kan tänkas vara naturligt att söka stöd och information där. PIL och fakultetsledning är oftast långt bort i lärares vardag, vilket kan förklara varför stöd och information upplevs oförändrat. Att lärare även anser att de i hög grad fått stöd och information från kollegor, administrativ personal och institutionsledning får tolkas som mycket positivt.

I kommentarsfältet uttrycker lärarna sina olika perspektiv på frågan:

- *Vi har haft en prefekt som har varit otroligt snabb på att komma ut med information och som tillsammans med andra i ledningen har prioriterat att svara på frågor och lösa bekymmer. Det har varit jättebra!*
- *Kommunikationen från GU centralt oacceptabelt långsam.*

¹ Enheten för pedagogisk utveckling och interaktivt lärande (PIL).

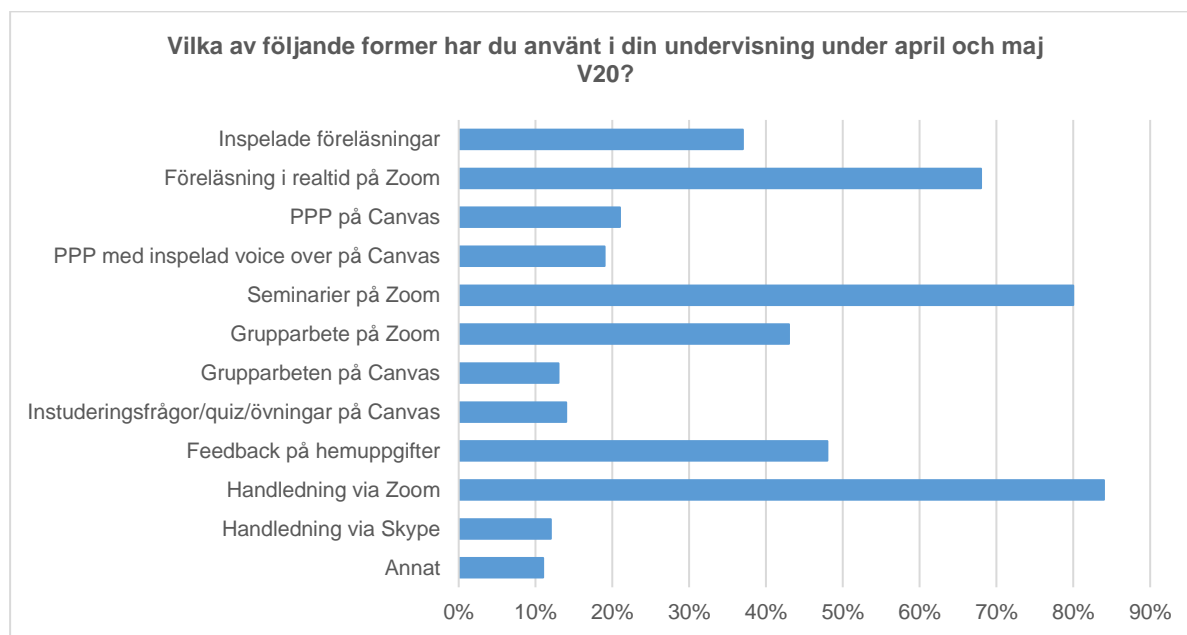
- *Ledningen på institutionen har gjort sig mycket tillgänglig och "brytt sig om oss". De har skapat bra praktiska möjligheter med allt från datorer, stolar, fikastunder på Zoom m.m.*
- *Alla har nog gjort så gott de har kunnat. Situationen har ju varit extrem på alla sätt och vis.*
- *Jag har lärt mig det jag behöver på egen hand.*
- *Jag upplever att mer administration har lagts på undervisande lärare och att institutionen som bör ge detta stöd inte gör det (eftersom det är utlagt på oss). Med eller utan covid-19 är detta en ohållbar situation som dränerar universitetet på kompetens.*

Majoriteten av respondenterna tycks uppleva att kommunikationen varken förbättrats eller försämrats i och med övergången till distansutbildning. De lärare som har undervisat mellan 50 % och 75 %, samt mer än 75 %, tycks i något högre grad (60 %) än övriga svarande lärare uppleva en försämring i kommunikationen med studenter och andra kollegor. Det försämrade läget ser till stor del ut att bero på avsaknad av vardaglig och spontan kontakt, försämrad möjlighet att läsa av kroppsspråk och en minskad mängd informella samtal. Några exempel på fritextsvar:

- *Allt som tidigare löstes på plats måste nu tas via zoom-möten. Det tar väldigt tid och blir inte lika effektivt.*
- *Över huvud taget har jag haft mycket lite kontakt med mina kollegor annat än på mail.*
- *Kommunikation är mycket enklare ansikte mot ansikte.*
- *Det som saknas är ju spontana möten – att bara kunna gå in till någon och ställa en fråga.*
- *Det finns vissa saker som aldrig helt går att ersätta; de små vardagliga kommunikationerna, kroppsspråk etc.*

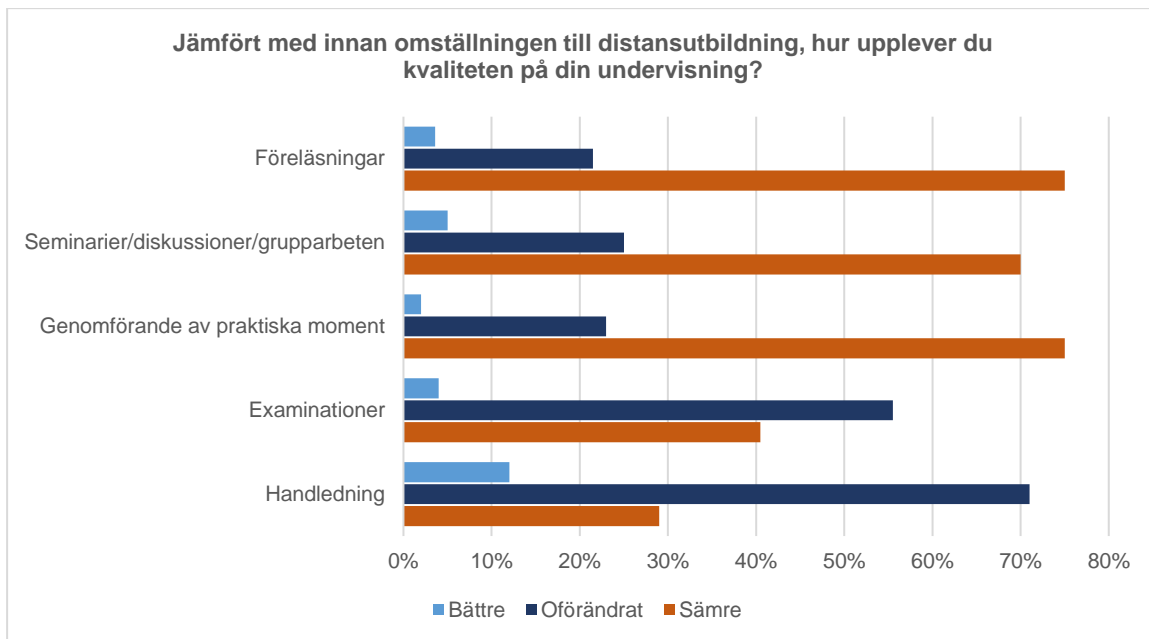
Utbildningens kvalitet

Zoom är det digitala verktyg som flest lärare använt sig av. De vanligaste arbetsformerna är, i minskande storleksordning; handledning, seminarier, föreläsning i realtid, feedback på hemuppgifter samt grupparbeten.

12 % av respondenterna uppger att de känner till andra digitala verktyg som de önskar ha tillgång till i sin undervisning. Några exempel på verktyg som önskas är digital examination, inspelningsutrustning, funktion som möjliggör att kommentarer kan lämnas muntligt på inspelningar som studenterna har gjort, *Teams*, *Camtasia*, *Hypothesis*, *Mentimeter*, *Slido*, *Wikis*, *Padlet*, rollspelsplattformar, *Dropbox*, samt mer flexibla fildelningsplattformar som fungerar på både Mac och PC.

Flera av förslagen har funnits tillgängliga för lärare vid GU redan innan universitet ställde om till distansundervisning. Det faktum att de nämns i enkäten skulle kunna innebära att fakulteten och institutionerna behöver se över hur informationen om digitala verktyg kommuniceras till lärare. En lärare kommenterar i enkäten att hen vet att det finns information digitalt, men skriver vidare: "Jag skulle ha behövt information i ett mindre sammanhang och mer riktat till min specifika situation – inte allmänna tips".

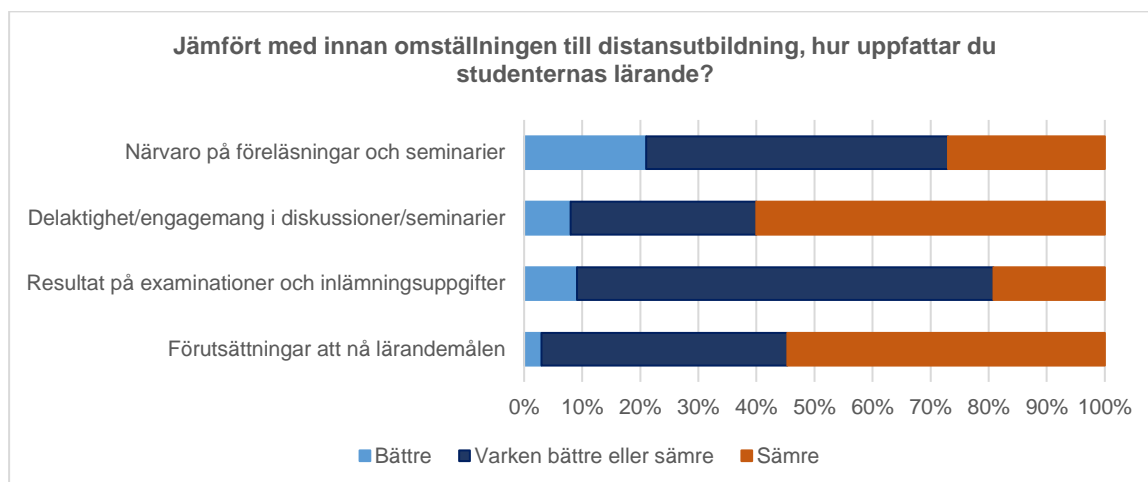

Ungefär hälften av de svarande lärarna upplever att kvaliteten på examinationer och handledning är oförändrad eller bättre. Kvaliteten på föreläsningar, seminarier/diskussioner/grupparbeten och praktiska moment upplevs, till övervägande del, som sämre.

Fritextsvaren visar att de svarande lärarna ser en möjlig koppling till frågan om gruppstorlek, samt de undervisningsformer som lärare använt sig av under vårterminen. Ett flertal lärare uppger i kommentarsfältet att de digitala undervisningsmetoderna är mer eller mindre givande beroende på gruppstorlek och undervisningsform. Lärarna kommenterar att föreläsningar på Zoom fungerar sämre. De beskriver också gruppstorleken som avgörande för kvaliteten på undervisningen. Ett flertal respondenter beskriver sina upplevelser av att handleda och ha möten med mindre grupper som givande. Nedan följer några exempel på kommentarer:

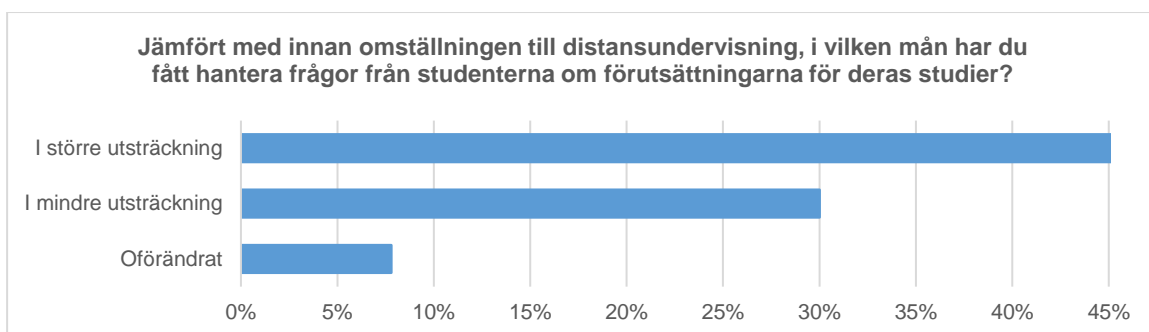
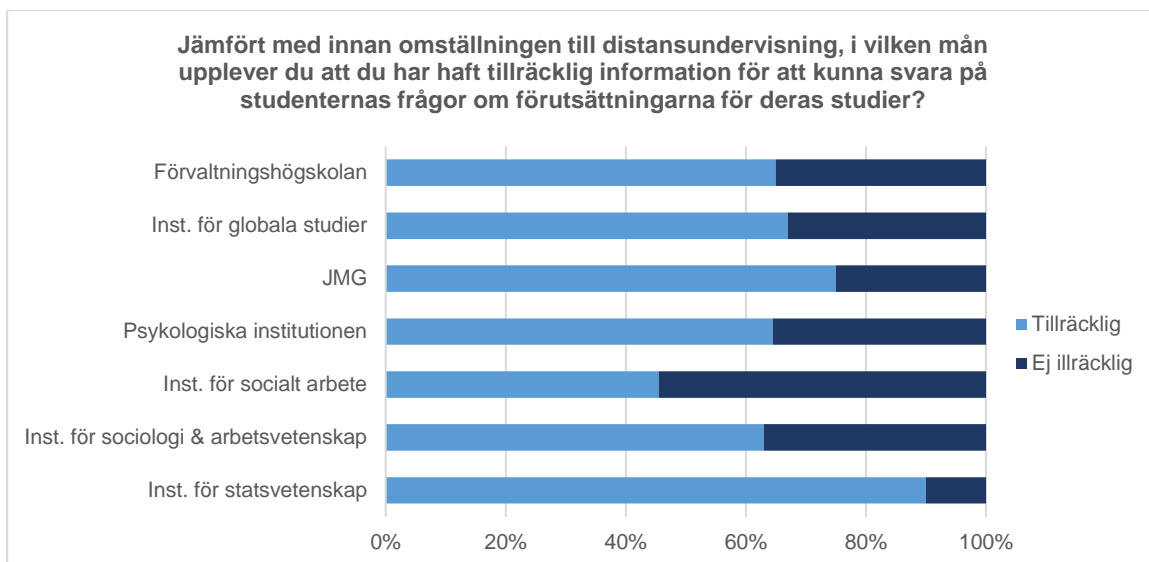
- *Ju mindre sammanhang, desto bättre funkar det.*
- *Föreläsningar har fungerat bra men jämfört med innan är det bättre i sal. Studenterna orkar inte långa pass.*
- *Zoom funkar definitivt bäst i små kurser. I den med 1-5 studenter har det funkat riktigt bra, de är t.ex. närvarande vid varje tillfälle.*
- *Stor variation, tycker att 1-5 funkar bra, likaså 6-15, men 15-60 sådär, och 60+ ok, fast nästan ingen interaktion då.*
- *Föreläsningar bättre när det gäller STOR grupp- oförändrat när det gäller mindre grupp.*
- *Handledningar är det positiva. Man kan mycket lättare göra avstämningar.*
- *Även om tekniken funkar så blir det ju mer artificiellt via Zoom. Självklart skapar en fysisk träff mer kvalitet i undervisningen.*

Studenternas lärande

Mer än hälften av lärarna anger att de upplever en försämring gällande studenternas delaktighet och/eller engagemang i diskussioner/seminarier jämfört med innan omställningen, samt att förutsättningarna för studenterna att nå lärandemålen har försämrats. Vad gäller resultatet på examinationer och inlämningsuppgifter upplever de flesta av respondenterna att de varken förbättrats eller förvärrats. Även närvaron på föreläsning och seminarier upplevs till övervägande del vara bättre eller oförändrad.

I fritextsvaren pekar lärare på försämringar i studenternas studiemiljö och andra materiella förutsättningar som kan påverka engagemang och delaktighet. En lärare kommenterar att studenternas delaktighet/engagemang och förutsättningar troligtvis har försämrats på grund av tekniska utmaningar och/eller socioekonomisk bakgrund, exempelvis beroende på tillgång till god teknisk utrustning. Bristande motivation, problem med att strukturera studierna, samt svårigheter med studiemiljön i hemmet är andra orsaker som lärarna härleder till sämre förutsättningar och bristande delaktighet/engagemang. En annan lärare kommenterar att hen är ”imponerad av studenternas prestationer trots de försämrade förutsättningarna. De har hållit i, presterat och levererat över förväntan, givet omständigheterna”. Det nämns också positiva exempel på att vissa studenter tar mer plats på ett sätt som de inte gjort tidigare.

Majoriteten av respondenterna uppger att de har haft tillräcklig information för att kunna svara på studenternas frågor om förutsättningarna för deras studier. 62 % upplever att de i större utsträckning än före omställningen fått hantera frågor från studenterna. Vissa lärare kommenterar att det har varit en nästintill ohanterlig ökning av frågor, medan andra uppfattar att studenterna inte har ställt fler frågor än innan omställningen. Lärare som upplever att studenternas frågemängd ökat kommenterar att det dels inkommit fler frågor från studenter som blivit sjuka och halkat efter i kursen, dels att frågorna har varit av en mer allsidig karaktär. En lärare kommenterar att det troligtvis ”beror på att studenterna inte längre umgås med varandra så att frågor som de tidigare fick besvarat av andra studenter numera ställs till kursansvarig”. Lärarna har också fått många frågor som handlat om studenternas tekniska besvär, exempelvis avsaknad av kamera eller bredband.

För- och nackdelar med distansundervisning

I slutet av enkäten ombads lärarna svara på vilka eventuella för- och nackdelar de ser med att undervisa på distans. Lärarnas upplevelser skiljer sig mycket åt, och en del av det som vissa betraktar som fördelar ser andra som nackdelar och vice versa.

Bland fördelarna är flexibilitet ett vanligt förekommande ord. ”Det har blivit lättare att jobba med blandat lärande”, kommenterar en lärare. Hen förklarar vidare att ”det beror på att det blir en annan typ av pedagogik, det går inte att jobba på samma sätt och tänka bättre/sämre”. Flera lärare beskriver liknande tankegångar i fråga om kreativitet, digitalisering och utvecklad pedagogik:

- *Tvingar fram kreativa grepp som på sikt kan tas till vara för att utveckla det traditionella kursupplägget.*
- *Enkelt för alla att delta. Kräver att vi lärare utvecklar vår pedagogik. Kul att utmanas.*
- *En stor fördel är att hela universitet plötsligt digitaliserats, att vi är många som har tagit ofantliga tekniksprång.*

Övriga fördelar som omnämns är bland annat minskad restid och förflyttningar, lättare att hålla fokus, högre studentnärvaro, ökad delaktighet på seminarier, samt att vissa lärare upplever ökad frihet och självständighet i arbetet.

Bland nackdelarna nämner många lärare försämrad kommunikation och avsaknad av/försämrad social samvaro. Kommentarer om försämrad kommunikation innefattar allt ifrån svårigheter att skapa stämning och engagemang på föreläsningar/seminarier, till svårigheter att fördela ordet till studenter och att hålla spontana samtal. Flera lärare beskriver att undervisningen i allt högre grad bygger på för- och efterarbete; en konsekvens av inte kunna interagera på plats med studenterna. Denna upplevelse av förändrat arbetssätt återfinns också bland fritextsvaren om fördelar med distansundervisning, men beskrivs då i termer av utvecklad pedagogik.

Utvecklingsarbete

Omställningen till distansundervisning under vårterminen 2020 genomfördes i första hand för att minska smittspridningen av covid-19. Syftet med omställning till distansundervisning var således inte att höja kvaliteten i undervisningen.

Lärarenkäten genomfördes i syfte att följa upp lärarnas upplevelse av omställningen. De områden som undersökningen avsåg att ringa in var lärarnas upplevelse av hälsa, utbildningens kvalitet och studenters lärande, stöd och information från utbildningsorganisation, administration och ledning, samt eventuella för- och nackdelar med distansundervisning.

Resultaten kan förhoppningsvis användas för att höja kvaliteten på distansundervisning. Det finns också mycket att lära av våren 2020 som på sikt kan leda till en kvalitetshöjning av undervisning och lärande generellt.

Hälsofrämjande och förebyggande arbetsmiljöarbete

Resultatet från enkäten visar att lärarnas arbetsbelastning upplevdes ha ökat i högre grad ju mer tid av tjänstgöring som respondenterna ägnat åt undervisning. 100 % av de som har svarat att de undervisat mer än 75 % uppgav att arbetsbelastningen hade ökat. Av gruppen lärare som undervisat mer än 75 % är kvinnor i majoritet.

Resultatet står i kontrast till respondenter med relativt liten andel undervisning i sin tjänstgöring som i avsevärt mindre grad upplevt att arbetsbelastningen ökat. Lärare som haft en mindre andel undervisning i tjänstgöringsplanen har haft större möjligheter att omprioritera arbetsuppgifter under den aktuella perioden jämfört med lärare vars tjänsteplan i det närmast varit fylld med undervisning. En annan faktor som påverkat upplevelse av förändring i arbetsbelastning kan ha att göra med innehållet/gruppstorlek i undervisning. Handledning av enskilda studenter har enligt enkätsvaren inte påverkats nämnvärt av omställningen till distansutbildning. Lärare med relativt liten andel undervisning i förhållande till andra arbetsuppgifter och som till stor del består av handledning har troligen inte påverkats negativt i så stor.

En av lärarna beskriver i enkäten dels sitt behov av ”återhämtning efter en kollektiv fantastisk insats”, dels sin upplevelse av att det saknas ”rimliga förutsättningar” inför hösten. En annan lärare kommenterar att distansundervisning ”utan föregående planering” har medfört mer jobb och stress. Ett flertal respondenter rapporterar stressymtom i form av trötthet, nedstämdhet, koncentrationssvårigheter, sömnstörningar och/eller smärta/värk.

Efter en period av ökad arbetsbelastning och stress är återhämtning av extra stor vikt. Tillräckligt med återhämtning behöver vara en del av varje medarbetares vardag. Enkätsvaren visar att en grupp som varit särskilt sårbar under omställningen till distansundervisning är lärare med hög andel undervisning i sin tjänstgöring.

Fakultet, institution och personal har en utmaning i att underhålla och utveckla det hälsofrämjande och förebyggande arbetsmiljöarbetet. Det handlar om att se och ta tillvara på det som fungerar bra, liksom att undersöka vilka hinder det finns för att minimera stress och skapa utrymme för återhämtning.

Kvalitet och lärande

Undersökningen pekar på att lärare, i det brådskande läge som uppstod då universitet snabbt fick ställa om till distansundervisning i stor utsträckning använt sig av undervisningsformer som är vanligast vid campusundervisning, fast i ett digitalt format, t.ex. föreläsning i realtid. Detta kan ha påverkat upplevelsen av undervisningens kvalitet. Flera lärare beskriver att föreläsningar fungerat sämre på grund av att den direkta återkopplingen från studenter uteblivit. Ett flertal lärare beskriver också hur de har arbetat för att anpassa undervisningen utifrån de nya förutsättningarna. Nedan följer några exempel på kommentarer:

- *Om man har ambitionen att göra något bra, inte bara ligga på lägsta möjliga acceptabla nivå, så kräver de en annan sorts förberedelse än den undervisning vi är vana vid.*
- *I planeringen inför hösten tar det mer tid än vanligt eftersom den nya situationen kräver ett annat upplägg.*
- *Att ställa om, spela in föreläsningar har varit ansträngande. Ökade krav på blended learning kräver mycket extra arbete.*
- *Föreläsningar blir på ett annat sätt [...] Får lägga upp dem annorlunda, skapa tillfälle för frågor och diskussion.*
- *Man får arbeta mycket mer med olika inslag på föreläsningarna för att hålla uppe studenternas aktivitet.*

Pedagogisk utveckling

I fritextsvaren beskriver respondenterna ”en annan sorts förberedelse”, ”ett annat upplägg”, föreläsningar ”på ett annat sätt” – med andra ord ett pågående pedagogiskt utvecklingsarbete. Vårens arbete har givit upphov till pedagogisk reflektion, att lärare kontinuerligt delat sina erfarenheter med varandra och en utveckling av pedagogisk praktik i dialog med studenter och kollegor.

Några tendenser som framkommit i undersökningen gällande undervisningsmetoder:

- Campusupplägget kan inte kopieras rakt av utan behöver anpassas till den virtuella lärmiljön.
- Studenternas behov av att ställa frågor ser ut att ha ökat med distansundervisning, vilket ökar kraven på att lärare finns tillgängliga för att svara på frågor.
- Betydelsen av planering och efterarbete ser ut att öka vid distansundervisning.

- Handledningar på distans kan bidra till mer frekventa avstämningar.
- Digitala seminarier kan bidra till att öka studenters närvaro och delaktighet.
- Många lärare upplever att föreläsningar på Zoom fungerar sämre än vanligt. Samtidigt säger de att gruppstorlek är avgörande. Resultatet pekar på att upplägget på storgruppsföreläsningar behöver utvecklas.

Virtuell lärmiljö

I Göteborgs universitets *Policy för pedagogisk utveckling* framgår att såväl ”den fysiska som den virtuella lärmiljön ska utformas så att varje students och doktorands förutsättningar att de nå de nationella examensmålen stärks” (Dnr V 2015/754). Resultatet från enkäten visar att mer än hälften av respondenterna anser att förutsättningarna för studenterna att nå lärandemålen har försämrats. En anledning till detta kan vara den tidigare nämnda ”direktöverföringen” av ordinarie campusundervisningen till digital undervisning. Det finns dock stora förutsättningar för att digitala resurser kan bidra till att stödja studenters lärande och hållbara perspektiv. Forskning pekar bland annat på fördelar med att integrera pedagogisk utveckling med kunskap om öppna och nätbaserade utbildnings- och kunskapsformer.² Inte minst verkar digitala resurser kunna bidra till att studenternas lärmiljö blir mer tillgänglig. Den virtuella lärmiljön ser bland annat ut att bidra till högre studentnärvaro och ökad delaktighet på seminarier.

I enkäten ombads respondenterna uppge om de känner till andra digitala verktyg som de önskar ha tillgång till i sin undervisning. Flera av de förslag som nämns har funnits tillgängliga för lärare redan innan universitet ställde om till distansundervisning. Det faktum att de nämns i enkäten skulle kunna innebära att fakulteten och institutionerna behöver se över hur informationen om digitala verktyg kommuniceras till lärare. En åtgärd från universitetets sida skulle kunna vara att tydligare beskriva vilka verktyg som lämpar sig för olika former av distansundervisning, så att det blir lättare att välja verktyg utifrån moment i undervisningen.

Digitalt stöd

I enkätsvaren framgår att lärarna är mycket nöjda med stöd och information från de funktioner som de befinner sig närmast i organisationen. Ett flertal lärare beskriver i enkäten hur de har löst tekniska problem och utvecklat sin digitala kompetens på egen hand. En lärare beskriver att hen tycker att det är ”svårt att be om hjälp med alla tekniska små saker” och att det hade underlättat om kollegor hade kunnat träffas i små grupper på institutionerna ”för att gå igenom vissa bitar av zoom eller GU play etc.” En annan lärare kommenterar att det har varit ”svårt att lära sig via manualer på nätet”.

En eventuell fråga att diskutera vidare är på vilken nivå i organisationen som det digitala stödet gör mest nytta. Under omställningen till distansundervisning har behovet av digitalt stöd ökat stort, vilket kan ha påverkat behovet av eventuellt digitalt stöd närmare institutionerna.

Pedagogisk och teknologisk utveckling

I *Pedagogiskt idéprogram vid Göteborgs universitet* (Dnr V 2015/353) sammanfattas aktuell forskning om lärande och lärmiljö. Ett flertal av de identifierade utvecklingsområden som framkommit av

² Scanlon, Eileen (2014). “Scholarship in the Digital Age: Open Educational Resources, Publication and Public Engagement.” *British Journal of Educational Technology*, 45(1), 12-23.

undersökningen ligger i linje med de idéer som presenteras och utvecklas i det pedagogiska idéprogrammet.

I pedagogiskt idéprogram framhålls att användningen av tekniska hjälpmedel i undervisningen inte per automatik ”ger aktivare studenter eller högre grad av interaktion mellan studenter och mellan lärare och studenter” (s. 4). För att studenterna ska utveckla engagemang för sina studier och ta ett större ansvar för sitt lärande betonas ”vikten av att pedagogisk utveckling och teknologisk utveckling sker parallellt” (s. 4). Den snabba omställningen till distansutbildning med anledning av covid-19 har inneburit att den teknologiska utvecklingen i mångt och mycket har föregått den pedagogiska utvecklingen. Balans mellan pedagogisk och teknologisk utveckling kan vara ett område att arbeta vidare med under hösten 2020, för att säkerställa utbildning av god kvalitet.